

Datum van inontvangstneming : 22/11/2013

Zaak C-537/13

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

14 oktober 2013

Verwijzende rechter:

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Litouwen)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

7 oktober 2013

Verzoekende partij:

Birutė Šiba

Andere partij in de procedure:

Arūnas Devėnas

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Beroep in cassatie tegen het arrest van de Klaipėdos apygardos teismas van 30 oktober 2012 in een burgerrechtelijke procedure betreffende toekenning van onbetaalde honoraria aan een advokatas (advocaat) en nietigverklaring van overeenkomsten voor juridische dienstverlening op grond dat zij zijn gesloten wegens bedrog.

Voorwerp en rechtsgrondslag van het prejudiciële verzoek

Uitlegging van het recht van de Europese Unie inzake de bescherming van consumentenrechten, in het bijzonder richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten. Verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 267, derde alinea, VWEU.

Prejudiciële vragen

- 1) Moet een natuurlijke persoon die ingevolge een met een advokatas (advocaat) gesloten overeenkomst voor juridische dienstverlening tegen betaling van een honorarium juridische diensten ontvangt, die worden verleend in zaken die verband kunnen houden met de persoonlijke belangen van deze natuurlijke persoon (echtscheiding, verdeling van het huwelijksvermogen, enzovoort), worden aangemerkt als een consument in de zin van het Unierecht inzake consumentenbescherming?
- 2) Dient een advokatas [advocaat die lid is van een „(vrij) beroep”] die met een natuurlijke persoon een overeenkomst voor juridische dienstverlening tegen ontvangst van een honorarium sluit, op grond waarvan hij ertoe verbonden is juridische diensten te verlenen teneinde de natuurlijke persoon in staat te stellen om doelstellingen te verwezenlijken die buiten zijn beroepsactiviteit vallen, te worden beschouwd als een ondernemer voor de toepassing van het Unierecht inzake consumentenbescherming?
- 3) Vallen overeenkomsten voor het verlenen van juridische diensten in ruil voor een honorarium die een advokatas (advocaat), als beoefenaar van een vrij beroep, in de uitoefening van zijn beroep opstelt, binnen de werkingssfeer van richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten?
- 4) Zo de derde vraag bevestigend wordt beantwoord, moeten dergelijke overeenkomsten dan worden aangemerkt als consumentenovereenkomsten op basis van algemene criteria dan wel op basis van bijzondere criteria? Indien dergelijke overeenkomsten op basis van bijzondere criteria als consumentenovereenkomsten moeten worden aangemerkt, wat zijn deze criteria dan?

Aangevoerde bepalingen van gemeenschapsrecht

Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 1950, inzonderheid artikel 6, lid 1

Artikelen 47 en 51, lid 1, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna: „Handvest”)

Artikel 2, leden 1 en 2, en artikel 28 van richtlijn 2011/83/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2011 betreffende consumentenrechten, tot wijziging van richtlijn 93/13/EEG van de Raad en van richtlijn 1999/44/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van richtlijn 85/577/EEG en van richtlijn 97/7/EG van het Europees Parlement en de Raad (hierna: „richtlijn consumentenrechten”)

Tiende en veertiende overweging van de considerans van richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (hierna: „richtlijn 93/13/EEG”)

Artikel 6 van verordening (EG) nr. 593/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 17 juni 2008 inzake het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst (hierna: „Rome I-verordening”)

Punten 13 en 14 van de considerans en de artikelen 15 tot en met 17 van verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (hierna: „Brussel I-verordening”)

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Bepalingen betreffende verbintenissen en overeenkomsten in het Lietuvos Respublikos civilinio kodekas (burgerlijk wetboek van de Republiek Litouwen; hierna: „CK”), onder meer, artikel 6.2 (beginselen inzake het ontstaan van verbintenissen), artikel 6.193, lid 4, (regel dat overeenkomsten moeten worden uitgelegd in het voordeel van de consument), artikel 6.350, lid 2 (verboden bedingen in koopovereenkomsten met consumenten), artikel 6.716, leden 1 en 4 (begrip dienstverleningsovereenkomst)

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekas (wetboek van burgerlijke rechtsvordering van de Republiek Litouwen; hierna: „CPC”), in het bijzonder artikel 98, lid 2 (betaling van honoraria voor bijstand door advocaat)

Teisingumo ministro su Advokatų taryba 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 patvirtintos Rekomendacijos dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio [aanbevelingen over het maximumbedrag van de honoraria voor rechtsbijstand door een advocatas en een assistent-advokatas (diensten) in burgerlijke zaken, vastgelegd bij besluit nr. 1R-85 van het ministerie van Justitie en de Raad van advocaten van 2 april 2004; hierna: „aanbevelingen”]

Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas (wet van de Republiek Litouwen betreffende de uitoefening van het beroep van advokatas; hierna: „advocatenwet”), met name artikel 1, leden 1 en 2 (inhoud van door een advokatas verleende diensten), artikel 4, leden 3 en 4, artikel 20, leden 1, 2 en 4 (voorwaarden van wettelijke aansprakelijkheidsverzekering voor het beroep van advokatas), artikel 21 (rechtsvormen waaronder het beroep van advokatas mag worden uitgeoefend), artikel 26, lid 1 (individuele voorwaarden voor de uitoefening van het beroep van advokatas), artikel 29, lid 1 (beperkingen op de gezamenlijke uitoefening van het beroep van advokatas), artikel 42, lid 1 (bijzondere voorwaarden voor reclame voor het beroep van advokatas), artikel 48, lid 1 (juridische diensten die in een schriftelijke overeenkomst moeten worden

vastgelegd), artikel 50, leden 1 tot en met 3 (betaling van door een advokatas verstrekte juridische diensten en bepaling van de honoraria)

Garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo (nationale wet voor gewaarborgde rechtsbijstand), in het bijzonder artikel 12 (niet-betaling van juridische dienstverlening)

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure in het hoofdgeding

- 1 B. Šiba wenste een gerechtelijke procedure in te leiden met het oog op een echtscheiding, verdeling van het huwelijksvermogen, vaststelling van de woonplaats van haar kind en nietigverklaring van de koop-verkoop van onroerend goed en verzocht A. Devėnas, een advokatas (advocaat), om juridische bijstand. Het kantoor van Devėnas is geen rechtspersoon of profesinė bendrija (maatschap), maar bestaat uit twee advocaten die in associatie juridische diensten verlenen. Šiba en Devėnas sloten drie overeenkomsten voor juridische dienstverlening: Overeenkomst voor juridische dienstverlening nr. 887 van 25 februari 2008, Overeenkomst voor juridische dienstverlening nr. 915 van 14 november 2008 en Overeenkomst voor juridische dienstverlening nr. 2010/950 van 21 januari 2010. In deze overeenkomsten was niet bepaald wanneer Šiba voor de juridische dienstverlening diende te betalen.
- 2 In alle zaken waarin Devėnas Šiba vertegenwoordigde als haar advokatas werd zij in het ongelijk gesteld. Hij vorderde de onbetaalde honoraria, maar zijn cliënt weigerde deze te betalen tegen de door hem gestelde datum. Vervolgens verzocht Devėnas de Klaipėdos miesto apylinkės teismas (arrondissementsrechtbank te Klaipėda) Šiba te gelasten om hem conform de overeenkomsten voor juridische dienstverlening 15 000 LTL aan onbetaalde honoraria te betalen, tezamen met 5 % jaarlijkse rente op dit bedrag vanaf de dagvaarding tot aan de volledige uitvoering van de beslissing.
- 3 Bij beschikking alvorens recht te doen van 8 juli 2011 kende de arrondissementsrechtbank te Klaipėda Devėnas' vordering tot betaling van het honorarium en de rente daarop toe. Šiba verzette zich tegen deze beschikking en verzocht de rechtbank te verklaren dat de overeenkomsten voor juridische dienstverlening nietig waren op grond dat zij waren gesloten op basis van bedrog. De zaak werd onderzocht overeenkomstig de regels inzake gewone procedures.
- 4 Bij beslissing van 11 april 2012 bevestigde de arrondissementsrechtbank te Klaipėda de beschikking alvorens recht te doen van 8 juli 2011 en verwierp zij het verzet van Šiba.
- 5 Deze rechtbank besliste dat uit de overeenkomsten voor juridische dienstverlening, alsook het deskundigenverslag daarover, bleek dat Šiba, de cliënt, geen blanco bladzijden in de overeenkomsten had ondertekend, maar wel gedrukte standaardovereenkomsten die onder meer de zaken vermeldden waarin de

advokatas zich ertoe verbond om haar te vertegenwoordigen, en de categorie en het bedrag van de vergoeding voor deze diensten. Evenwel legden de overeenkomsten geen procedure voor de betaling van de honoraria of de datum van betaling vast, en bepaalden zij niet afzonderlijk de juridische diensten waarvoor moest worden betaald en wat de waarde daarvan was. De rechtbank besliste dat op basis van de overeenkomsten tussen partijen verbintenissen waren ontstaan. Volgens de rechtbank had Šiba haar contractuele verplichtingen geschonden omdat zij niet voor de ontvangen diensten had betaald op het overeengekomen tijdstip.

- 6 Bij beslissing van 30 oktober 2012 heeft de Klaipėdos apygardos teismas (regionale rechtbank te Klaipėda) het beroep van Šiba afgewezen en de beslissing van 11 april 2012 bevestigd.
- 7 Daarop heeft Šiba cassatieberoep ingesteld bij de Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (hooggerechtshof Litouwen). Zij verzoekt het hof om de beslissingen in eerste aanleg en in hoger beroep te vernietigen en een nieuw arrest uit te spreken waarin de vordering wordt afgewezen en de tegeneis wordt toegekend.

Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding

- 8 In eerste aanleg en in hoger beroep heeft Devėnas aangevoerd dat op grond van de overeenkomsten voor juridische dienstverlening diende te worden betaald op de datum waarop in de desbetreffende zaak uitspraak werd gedaan en dat de betalingsverplichting onafhankelijk van het resultaat van de zaak tot stand kwam.
- 9 Šiba stelt dat zij zich er niet van bewust was dat zij een overeenkomst voor juridische dienstverlening had gesloten waarvoor zij diende te betalen. Zij had deze overeenkomsten ondertekend omdat zij dacht dat dit een verplichte formele vereiste was voorafgaand aan de terechtzitting en dat de verplichting om haar advocaat te betalen slechts zou ontstaan indien de gerechten in haar voordeel zouden beslissen. Zij dacht dat alle door haar advocaat verstrekte diensten gratis waren omdat zij „pirmine teisine pagalba” (juridische eerstelijnsbijstand) genoot, waarvoor zij niet diende te betalen. Šiba betoogde dat zij bedrogen was omdat de advocaat haar de voorwaarden voor de toekenning van „antrine teisine pagalba” (juridische tweedelijnsbijstand) niet had uitgelegd.
- 10 Voor de verwijzende rechter betoogt Šiba dat de rechters in de bestreden beslissingen geen juiste toepassing hebben gemaakt van artikel 6.193, lid 4, CK, dat bepaalt dat de voorwaarden van een overeenkomst altijd in het voordeel van de consument moeten worden uitgelegd. Bovendien moeten rechters ambtshalve nagaan of de aan de consument aangerekende kosten voor juridische diensten en andere voorwaarden in strijd zijn met bepalingen van dwingend recht en of zij in het nadeel van de consument zijn. Volgens Šiba volgt uit artikel 50, lid 3, van de advocatenwet dat de honoraria van een advokatas niet vrij kunnen worden bepaald bij overeenkomst tussen partijen. Volgens deze bepaling wordt het honorarium

bepaald op basis van een aantal criteria: de complexiteit van de zaak, de ervaring en de kwalificaties van de advokatas, de financiële situatie van de cliënt en andere bijzondere omstandigheden. Bovendien moeten de kosten van de overeenkomst in overeenstemming zijn met het redelijkheidsbeginsel. Voorwaarden van een dienstenovereenkomst voor consumenten die het bedrag van de aan de advokatas verschuldigde honoraria bepalen en die de wettelijke criteria niet eerbiedigen, worden geacht in het nadeel van de consument te zijn (artikel 6.350, lid 2, CK).

- 11 In antwoord op het betoog van Šiba voert Devėnas aan dat artikel 50, lid 1, van de advocatenwet bepaalt dat cliënten de door partijen overeengekomen honoraria dienen te betalen voor de juridische diensten die ingevolge de overeenkomst zijn verleend. Het bedrag van de honoraria in de met Šiba gesloten overeenkomsten voor juridische dienstverlening is correct gebaseerd op het aantal verstrekte diensten en de complexiteit daarvan. Hij stelt dat artikel 50, lid 3, slechts een indicatieve lijst van criteria bevat, op basis waarvan het bedrag van het honorarium kan worden verminderd of vermeerderd.
- 12 Šiba baseert zich ook op artikel 98, lid 2, CPC en de aanbevelingen. Zij betoogt dat het door de gerechten toegekende bedrag van 15 000 LTL niet strookt met de aanbevelingen. Bovendien hebben de gerechten haar ten onrechte gelast om 5 % jaarlijkse rente op dat bedrag te betalen, aangezien artikel 6.360, CK bepaalt dat rente op een bedrag dat niet tijdig is betaald, niet mag worden aangerekend aan de consument die diensten ontvangt.
- 13 Devėnas stelt dat de aanbevelingen niet van toepassing zijn op de onderhavige zaak aangezien zij alleen moeten worden gevolgd in zaken waarin wordt beslist over het bedrag van het honorarium dat door de verliezende partij aan de winnende partij moet worden betaald.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

- 14 De onderhavige zaak doet de vraag rijzen of een overeenkomst voor juridische dienstverlening tussen een advokatas (een beroepsbeoefenaar die lid is van de balie) en een natuurlijke persoon kan worden aangemerkt als een overeenkomst tussen een consument en een verkoper, en of de waarborgen van de consumentenbescherming ook voor deze natuurlijke persoon (de cliënt van de advokatas) kunnen gelden.
- 15 De in het Unierecht neergelegde consumentenbescherming is omgezet in het nationale recht, maar er bestaat geen nationale rechtspraak over de kwalificatie van juridische overeenkomsten als consumentenovereenkomsten. Hierover bestaat evenmin rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie. De Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, die onherroepelijke en niet voor beroep vatbare arresten velt, wordt geconfronteerd met een vraag over de uitlegging van het Unierecht en is verplicht het Hof van Justitie van de Europese Unie om een prejudiciële beslissing te verzoeken.

- 16 Het recht op een eerlijk proces als grondrecht is in de eerste plaats neergelegd in artikel 6, lid 1, EVRM en is tevens erkend in artikel 47 van het Handvest („Recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een onpartijdig gerecht”). Ook artikel 51 van het Handvest, dat het toepassingsgebied ervan bepaalt, is relevant voor de onderhavige zaak.
- 17 Een groot aantal overeenkomsten van zeer uiteenlopende aard kunnen kenmerken vertonen van een consumentenovereenkomst omdat er, gelet op het beginsel van contractvrijheid, geen uitputtende lijst van consumentenovereenkomsten bestaat of mag bestaan. Het Unierecht bepaalt wat zeker niet als consumentenovereenkomst mag worden beschouwd. Zo luidt de tiende overweging van de considerans van richtlijn 93/13/EEG dat arbeidsovereenkomsten, overeenkomsten betreffende erfrechten, overeenkomsten met betrekking tot de gezinssituatie en overeenkomsten met betrekking tot de oprichting en de statuten van vennootschappen niet als consumentenovereenkomsten mogen worden aangemerkt.
- 18 In de onderhavige zaak is het van belang om te verduidelijken of Šiba – een natuurlijke persoon – in de gegeven situatie als consument kan worden beschouwd en of de waarborgen inzake consumentenbescherming voor haar gelden ter verzekering van haar recht op een doeltreffende voorziening in rechte en een eerlijk proces. Bovendien is het nodig te verduidelijken of een door een natuurlijke persoon gesloten overeenkomst voor juridische dienstverlening in ruil voor een honorarium moet worden uitgelegd tegen de achtergrond van de bescherming van consumentenrechten.
- 19 De rechter twijfelt of artikel 50, lid 3, van de advocatenwet, dat het criterium neerlegt voor het bepalen van de honoraria van advocaten, moet worden uitgelegd en toegepast in het licht van de bescherming van consumentenrechten, dan wel of juist moet worden aangenomen dat een regel zoals die van artikel 50, lid 3, van de advocatenwet een voldoende niveau van consumentenbescherming biedt en er bijgevolg geen reden is om een dergelijke in Litouwen geldende regel uit te leggen in het licht van de bescherming van consumentenrechten.

Het begrip „consument”

- 20 Het begrip consument is niet duidelijk omschreven in het Unierecht en de lidstaten hanteren verschillende omschrijvingen ervan. Het is in wezen een economisch en sociaal begrip dat een autonome betekenis heeft in het recht en het is de bepalende factor geworden voor de toepassing van de regels inzake de bescherming van consumentenrechten. In het Unierecht is het begrip consument van doorslaggevend belang voor het recht inzake consumentenbescherming alsook voor het internationaal privaatrecht, in het bijzonder de Rome I-verordening en de Brussel I-verordening, die voorzien in bijzondere regels ter bescherming van de consument (bijvoorbeeld de artikelen 15 tot en met 17 van de Brussel I-verordening, die bijzondere regels inzake bevoegdheid vaststellen). In artikel 6

van de Rome I-verordening wordt een consument omschreven als een natuurlijke persoon die een overeenkomst sluit voor een gebruik dat als niet bedrijfs- of beroepsmatig kan worden beschouwd.

- 21 Elk instrument van het Unierecht omschrijft een „consument” voor zijn eigen doeleinden. Aangezien het begrip consument minimaal is geharmoniseerd, mogen de lidstaten dit begrip uitbreiden, zodat de bescherming ruimer wordt dan in het Unierecht is voorzien. Hoewel het begrip „consument” in de talrijke wettelijke instrumenten niet eenduidig is omschreven, is de essentie ervan wel eenduidig. Een consument is een natuurlijke persoon die handelt vanuit niet-economische belangen. Artikel 2, lid 1, van de richtlijn consumentenrechten bepaalt dat een consument iedere natuurlijke persoon is die bij onder deze richtlijn vallende overeenkomsten handelt voor doeleinden die buiten zijn bedrijfs- of beroepsactiviteit vallen.

Het begrip „onderneming” en „ondernemer” in de wetgeving inzake de bescherming van consumentenrechten

- 22 Volgens het hof is de wezenlijke vraag in de onderhavige zaak of een advokatas die op basis van overeenkomsten voor juridische dienstverlening in ruil voor een honorarium juridische diensten verleent aan een natuurlijke persoon moet worden beschouwd als een ondernemer in de zin van het consumentenrecht.
- 23 De begrippen consument en ondernemer verschillen in de talrijke Unierechtelijke instrumenten die de bescherming van de consumentenrechten waarborgen en worden ook in de lidstaten verschillend omschreven. Zo wordt een ondernemer in richtlijnen 85/577, 98/6 en 2005/29 aangeduid als een „handelaar”, als een „verkoper” in richtlijnen 93/13, 97/7 en 2002/65, of als een „vervreemder” in richtlijn 94/47 (...), als een „dienstverlener” in richtlijn 2000/31 en als een „kredietgever” in richtlijn 87/102. Opgemerkt dient te worden dat al deze vaste begrippen gemeenschappelijke kenmerken vertonen: het kan gaan om een natuurlijke persoon of een rechtspersoon, die handelt in het kader van een activiteit als zelfstandige of werknemer, of in het kader van een vrij beroep. Volgens artikel 6 van de Rome I-verordening is een ondernemer een persoon die handelt in de uitoefening van zijn bedrijf of beroep (de verkoper).
- 24 Tot op heden is in het Unierechtelijke *acquis* inzake de bescherming van consumentenrechten geen eenvormige omschrijving van „onderneming” of „ondernemer” vastgelegd. Evenwel bepaalt artikel 2, lid 2, van de richtlijn consumentenrechten dat onder „handelaar” wordt verstaan iedere natuurlijke persoon of iedere rechtspersoon, ongeacht of deze privaat of publiek is, die met betrekking tot onder deze richtlijn vallende overeenkomsten handelt, mede via een andere persoon die namens hem of voor zijn rekening optreedt, in het kader van zijn handels-, bedrijfs-, ambachts- of beroepsactiviteit. Er bestaan dus voorbeelden in het Unierecht van personen die een vrij beroep uitoefenen en die als „handelaars” worden aangemerkt, waarbij de waarborgen van de

consumentenrechtenbescherming worden toegepast op overeenkomsten die consumenten met hen sluiten.

- 25 De rechtssituatie van advokatai, de voorwaarden waaronder zij hun activiteiten mogen ontplooiën en de algemene regels die in Litouwen voor hen gelden, zijn vastgelegd in de advocatenwet. Volgens deze wet verstrekt een advokatas de volgende juridische diensten: juridisch advies (advies over rechtsvragen), opstellen van documenten met juridische waarde, vertegenwoordiging inzake rechtsvragen en verdediging en vertegenwoordiging in gerechtelijke procedures. Deze activiteiten worden uitgevoerd tegen betaling van een honorarium, met uitzondering van de gevallen waarin een advokatas het recht uitoefent om juridische diensten te verlenen om niet. Deze juridische diensten mogen worden verleend door een advokatas (of een assistent-advokatas) of een beroepsvereniging van advokatai (artikel 2). De activiteit van een advokatas is een individuele beroepsactiviteit voor de toepassing van artikel 26, lid 1, van die wet en wordt op basis van deze kenmerken beschouwd als een vrij beroep.
- 26 In Litouwen kent de advocatenwet een advokatas geen ambtenarenstatuut toe. De door de Staat verzekerde betaling van juridische dienstverlening die wordt verstrekt aan onbemiddelde natuurlijke personen of andere natuurlijke personen in de in artikel 12 van de nationale wet voor gewaarborgde rechtsbijstand opgesomde procedures en zaken, wordt gefinancierd uit overheidsmiddelen.
- 27 Wanneer een advokatas zijn beroep opneemt, moet hij aan de volgende voorwaarden voldoen: de eed afleggen, zich verzekeren tegen beroepsaansprakelijkheid en het beroep van advokatas uitoefenen in een van de in artikel 21 van de advocatenwet neergelegde vormen, dat wil zeggen, individueel of in associatie met andere advocaten, al dan niet als rechtspersoon, namelijk als profesine bendrija (maatschap).
- 28 De activiteit van een advokatas bestaat in het verstrekken van juridische diensten. Het is geen commerciële activiteit (artikel 48, lid 3, van de advocatenwet). Een advokatas mag juridische diensten verstrekken om niet of tegen betaling.
- 29 Een cliënt sluit met zijn advokatas een schriftelijke overeenkomst voor juridische dienstverlening (artikel 48, lid 1 van de advocatenwet). De Raad van advokatai heeft tal van overeenkomsten voor juridische dienstverlening aanbevolen. Zo mag een advokatas naar nationaal recht overeenkomsten voor juridische dienstverlening sluiten die standaardvoorwaarden bevatten.
- 30 Cliënten betalen hun advokatas het overeengekomen honorarium voor de op basis van de overeenkomst verstrekte diensten. Zowel in burgerrechtelijke als in strafrechtelijke procedures mag worden overeengekomen dat het bedrag van het honorarium afhankelijk is van het resultaat van de procedures (succesvergoeding), tenzij dit strijdt met de beginselen van het beroep van advokatas (artikel 50,

leden 1 en 2, van de advocatenwet). Artikel 50, lid 3, van deze wet bepaalt de criteria voor het vaststellen van het honorarium.

- 31 In geen van de door partijen in de onderhavige procedure ondertekende overeenkomsten voor juridische dienstverlening wordt verwezen naar de rechten en plichten van partijen. Ook worden de voorwaarden van deze dienstverlening en de inhoud van de diensten niet uitputtend vastgelegd. Zij maken geen melding van het strekking van de diensten of de kosten daarvan en evenmin van de betalingswijze of de voorwaarden voor het bepalen van het honorarium. Zij houden geen rekening met de financiële situatie van de cliënt en haar gebrek aan kennis van de wet, aangezien geen aandacht is besteed aan de inhoud van de juridische diensten.
- 32 Het Hof van Justitie heeft zich in zijn rechtspraak niet uitgelaten over de hoedanigheid van advocatas als beoefenaar van een vrij beroep in dergelijke rechtsverhoudingen. Bij het bespreken van de specifieke kenmerken van het beroep van onafhankelijk advocaat heeft het Hof in punt 42 van zijn arrest *Akzo Nobel Ltd en Akros Chemicals/Europese Commissie*, C-550/07 P, het volgende geoordeeld: „[...] het vereiste betreffende de positie en hoedanigheid van onafhankelijk advocaat, waaraan de rechtskundig raadsman van wie de voor bescherming in aanmerking komende briefwisseling afkomstig is, moet voldoen, berust op een opvatting van de rol van de advocaat als medewerker bij de rechtspleging, die geheel onafhankelijk en in het overwegend belang van deze rechtspleging de door zijn cliënt benodigde rechtskundige bijstand moet verlenen. De keerzijde van deze bescherming is de beroepstucht, in het algemeen belang opgelegd door en onder toezicht gesteld van de ter zake bevoegde instellingen. [...] [E]en dergelijke opvatting [weerspiegelt] de rechtstradities welke de lidstaten gemeen hebben, en ook wordt aangetroffen in de communautaire rechtsorde, zoals blijkt uit artikel 19 van het Statuut van het Hof van Justitie”. In zijn arrest van 11 mei 2011 in zaken C-47/08, C-50/08, C-51/08–C-54/08, en C-61/08 heeft het Hof van Justitie geoordeeld over de kenmerken van een andere tak van het juridische beroep, de notaris.
- 33 Rekening houdend met de nationale regels betreffende de uitoefening van het vrije beroep van advocaat, met overeenkomsten voor juridische dienstverlening tussen een advocatas en zijn cliënt en met de feiten van de onderhavige zaak, wordt de verwijzende rechter geconfronteerd met het vraagstuk van de verhouding tussen de overeenkomsten voor juridische dienstverlening van een advocatas en het consumentenrecht, dat wil zeggen, met de vraag of de voorwaarden in een overeenkomst voor juridische dienstverlening tussen een advocatas en zijn cliënt – een natuurlijke persoon – binnen de werkingssfeer van richtlijn 93/13/EEG vallen. Een overeenkomst voor juridische dienstverlening door een onafhankelijk advocaat komt niet voor in de in de tiende overweging van de considerans van deze richtlijn opgenomen lijst van overeenkomsten waarop de bepalingen van de richtlijn niet van toepassing zijn. In de veertiende overweging van de considerans van deze richtlijn wordt vermeld dat zij toepassing vindt op beroepsactiviteiten

met een openbaar karakter en dat zij niet van toepassing is op de in de tiende overweging van de considerans vermelde overeenkomsten.

- 34 Aangezien de burgerrechtelijke zaak in deze context betrekking heeft op een geschil tussen een cliënt en haar advokatas betreffende de voorwaarden van een overeenkomst voor juridische dienstverlening en de behoorlijke uitvoering daarvan (de omvang van het honorarium voor de juridische diensten en de vraag of de advokatas alle noodzakelijke handelingen heeft gesteld in de procedures), heeft de verwijzende rechter dus te maken met de vraag of een advokatas, als beoefenaar van een vrij beroep, mag worden beschouwd als een ondernemer in bepaalde gevallen waarin hij juridische diensten verleent aan consumenten – natuurlijke personen – en de door hem opgestelde overeenkomst voor juridische diensten kan worden aangemerkt als een consumentenovereenkomst, die de consument dus recht geeft op waarborgen.
- 35 De verwijzende rechter is van oordeel dat een gedegen beoordeling van onderhavige zaak een verzoek om een prejudiciële beslissing aan het Hof van Justitie vergt.